

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitshak Itzak ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

לז

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

אונר לוד ויינע פֿערוואַנדטען
איין, גאוסטאָהל צו האַלטען:
זיאַ הילטען גאוסטאָהל, אונר
איבערנאָטעטן אויף דעם
בערגע:

לב (א) דעו מאַרגענו דרויף
שטונד לכן אויף, קיזטע
ענקעל אונר ויינע טאַכט
טער, אונר זענגעטע ויאַ:
זאָרען רייזט לכן אַב, אונר
קאַס ווידער אין ויינע הייסטאַס
צוריק: (ב) יעקב אַכער גינג
זיינעו וועגו ווייטער: דאַ בע
גענגעטן איהם ענגעל

ויקרא לאחיהו לאכול לחם
ויאכלו לחם וירינו בדרך:
לב א וישבם לכן בפקד וינשק
לבניו ולבנותיו ויברך אתהם
וילך וישב לכן למקומו: ויעקב
הקרי לדרך ויפגעו בו מלאכי
אלהים: ויאמר יעקב באשר

רמב"ם

ג

ראם

גאטטעו

רש"י

תרגום אונקלוס

שחט בהמות למטה: לאחיו: לאוהביו שעם
לכן: לאכל לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם
כמו עבד לחם רב (דניאל ה') נשחיתה ען
בלחישו (ירמי' י"ח):
לב (ב) ויפגעו בו מלאכי אלהים מלאכי
של ארץ ישראל באו לקראתו ללוחו
לארץ

וקרא לאחיהו למיכל לחטא ואכלו
לחטא וכתו בטורא:
לב (א) ואקדים לבו כצפרא וישיח
לבנותיו ולבנותיה וברך אתהם
יאול ותב לבו לאתריה: (ג) ויעקב
אמר ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר יעקב פד חויטן

כאור

לאחיו, לאוהביו שעם לכן, אבל לא הוצרך לקרוא את לבן כי הוא הי' אז כאב לבני יעקב,
ויב' ע עם שתרנס למעלה לאחיו, לבניו, ע' פהדרש, תרגם פה, לקריביו: לאכל לחם,
כל דבר מאכל קרוי לחם כמו עבד לחם רב (דניאל ה'), נשחיתה ען בלחישו
(ירמי' י"ח י"ט):
לב (א) לבניו ולבנותיו, יב' ע תרגם, לבניו דיעקב ולבנותיה דליה, רובה לפרש בנין
מוז, ולכן הסב הכניו אל יעקב המוכר בפסוק שלפני זה, והכניו של ולבנותיו על לבן
המוכר בפסוק זה, ודוחק הוא, והנכון כדעת הראש' ע' שבי' לבניו, בני בנותיו, שקרוין בני
לפעמי', וכן מתורגם גל' א: וילך וישב לבן, לפעמיים יבא השם אחר הפעל הראשון,
ולפעמי' אחר ב' הפעלי': (ב) ויפגעו בו מלאכי אלהים, אנקלוס ויב' ע תרגמו מלאכים
מוז, ובפ' רש"י והרשב"ם והרשב"ע ור' ע"ד ספורט, ועל פיהם תרגם כן המתרגם
האשכנזי, אבל לפי מה שסופר בס' הישר כי לבן אחרי עברו מאת יעקב וימהר וישלם את
בעור בנזון שבע עשרה שנה ועשו אכיסורף בן עין בן נחור ועמם עשרה אנשים, ויעברו
הדרך לפני יעקב ויבאו בדרך אחר ארנה שער ויעוררכו לבא עם אנביו אל יעקב להרט,
ועש עשו כן ויקטן את כל חיל וילך לקראת יעקב, ומלאכי לבן יבאו מאת עשו ויבאו ארנה
בנען ויבאו בית רבקה ויגידו לה כי הלך עשו להרוג את יעקב, ותמהר רבקה ותשלח אנשים
ושכים חים ויעבדי ויחק לשור ליעקב, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה לעמוד לי מאת אלהים
זה ויקרא יעקב את שם המקום ההוא מחנים עכ' ד בקיטור, ולפ' פ' סיחבו מחנה אנשים מאת
האלהים, וטעם קראו מחנים בלשון רבים, הוא בעבור מחנה יעקב והמחנה ששלחה לו

לאחיו, לאוהביו שעם לכן, אבל לא הוצרך לקרוא את לבן כי הוא הי' אז כאב לבני יעקב,
ויב' ע עם שתרנס למעלה לאחיו, לבניו, ע' פהדרש, תרגם פה, לקריביו: לאכל לחם,
כל דבר מאכל קרוי לחם כמו עבד לחם רב (דניאל ה'), נשחיתה ען בלחישו
(ירמי' י"ח י"ט):
לב (א) לבניו ולבנותיו, יב' ע תרגם, לבניו דיעקב ולבנותיה דליה, רובה לפרש בנין
מוז, ולכן הסב הכניו אל יעקב המוכר בפסוק שלפני זה, והכניו של ולבנותיו על לבן
המוכר בפסוק זה, ודוחק הוא, והנכון כדעת הראש' ע' שבי' לבניו, בני בנותיו, שקרוין בני
לפעמי', וכן מתורגם גל' א: וילך וישב לבן, לפעמיים יבא השם אחר הפעל הראשון,
ולפעמי' אחר ב' הפעלי': (ב) ויפגעו בו מלאכי אלהים, אנקלוס ויב' ע תרגמו מלאכים
מוז, ובפ' רש"י והרשב"ם והרשב"ע ור' ע"ד ספורט, ועל פיהם תרגם כן המתרגם
האשכנזי, אבל לפי מה שסופר בס' הישר כי לבן אחרי עברו מאת יעקב וימהר וישלם את
בעור בנזון שבע עשרה שנה ועשו אכיסורף בן עין בן נחור ועמם עשרה אנשים, ויעברו
הדרך לפני יעקב ויבאו בדרך אחר ארנה שער ויעוררכו לבא עם אנביו אל יעקב להרט,
ועש עשו כן ויקטן את כל חיל וילך לקראת יעקב, ומלאכי לבן יבאו מאת עשו ויבאו ארנה
בנען ויבאו בית רבקה ויגידו לה כי הלך עשו להרוג את יעקב, ותמהר רבקה ותשלח אנשים
ושכים חים ויעבדי ויחק לשור ליעקב, ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה לעמוד לי מאת אלהים
זה ויקרא יעקב את שם המקום ההוא מחנים עכ' ד בקיטור, ולפ' פ' סיחבו מחנה אנשים מאת
האלהים, וטעם קראו מחנים בלשון רבים, הוא בעבור מחנה יעקב והמחנה ששלחה לו

רמב"ם

רמב"ם

ויצא וישלח לב

ראם מחנה אלהים זה ויקרא
שם המקום ההוא מחנים: פ
ד וישלח יעקב מלאכים לפניו
אר-עשו אחיו ארצה שעיר
שרה

תרגום אשכנזי רמ

גאטטעו: (ג) יעקב שפראך,
אזו ער זיא זאָהע, רמען אינט
איין לאַגער פֿאַן ענגעלן: אונד
נענטע רענוער בען אָרט,
מחנים, צוויי- לאַגער:
(ד) יעקב שיקטע באַטען פֿאַר
זיך הער, צו ווינעם ברודער
עשו: אין דאָז לאַגער שעיר,
אין

תרגום אונקלוס

תוינען משרותא טו קדם יי דא ויקרא
שטא דאתרא ההוא מחנים:
(ג) וישלח יעקב אנגדיו קדמוהי
לות-עשו אחוהי לארעה
דשעיר חקרא

רש"י

לארץ: (ג) מחנים - שתי מחנות של חובה
לארץ שאלו עמו עד כאן ואל ארץ ישראל שאלו
לקראתו:
(ד) וישלח יעקב מלאכים - מלאכים
מזם: ארצה שעיר - לארץ
שעיר כל תיבה שזריכה למ"ד בתחילתה
הטיל

באור

רנקה, או כי כן הדרך בשמות שאינם שומרי מתכנתם, ולא יקפיד בעל הלשון על זה
לקרוא בלשון רבים ע"ש מאורע יסוד או להפך, כאשר מלאנו גם כן שמות אנשים פרטיים
בלשון רבים, מנרים, כתים, לודנים, ודומיהם, וכך כתב הרמב"ן: (ג) מחנים,
הראב"ע ור"ע ספורטו פירשו ע"ש שתי מחנות, ש"ו ואל מלאכים, ורש"י פירש שתייהן של
מלאכים, של חובה לארץ שאלו עמו עד כאן ואל ארץ ישראל שאלו לקראתו ללוותו
לארץ, והוא מנ"ר ותנאומא, וכתב הרמב"ן ח"ל ואני תמה בזה שהרי עדין לא הגיע יעקב
לארץ ורחוק היה מזם ואל מלאכים אל עשו מרחוק ואל כאמר ויעבר את מע"ר יבק שהוא יבק
הנחל גבול בני עמון שהיו דרומית מורחית לא"י ועדיין יש לו לעבור גבול בני עמון ומאז
ואחרי כן ארץ אדום ותחלת ביאתו בארץ בשכם היה שנאמר ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר
בארץ כנען (בראשית לג י"ח), אבל היתה המראה הזאת ליעקב כאשר בא בגבול איוביו
להדישו כי רבים אשר אתו מואזר אתם וקרא שם המקום מחנים כי כן הדרך בשמות, ואו
מחנים מחנה ומחנה מעליונים לומר כי מחנהו בארץ כמחנה המלאכים כלם מחנות אלהים
מלאכים לו ומודים לו בייחודו עכ"ל, אבל לא הי' צורך להרחיב דרכו כל כך לילך כל גד מורחית
אל א"י וקצת דרומית אל ארץ אדום מזם, כי הדרך הישר לילך לגלעד לא י הוה קרוב, ואין
צורך רק לילך אל הירדן שבמרחק א"י ולעברו לעבר השני, וכפי משמעות פשוטו של ויקרא לא
איתה דעתו של יעקב ללכת אל עשו כלל רק מלאכיו שלם אליו לרטותו בדברים, רק אחר שבו
המלאכים ואמרו כי כבר החזיק בדרך והולך לקראתו עם ארבע מאות איש שעמו, או לקח לו
עזה לילך לקראתו, ואז לא הולך ללכת אל ארצו כי ידע שעשו בא כנגדו, ולפי המסופר בס'
הישר ידע גם קודם שלחו המלאכים כי עשו בא לקראתו כי הגידו לו מלאכיו רנקה:
(ד) מלאכים, אלה המלאכים היו מעבדיו (הראב"ע), וכו"ה דעת הרשב"ס, וכו"ה
דעת אבן עזרא כי למעלה תרגמו מלאכי אלהים, מלאכיה דה', ופה תרגמו אנגדיו:
ארצה שעיר, בעבור היות נגב ארץ ישראל על ידי אדום ואני יושב בארץ הנגב יש לו
לעבור דרך אדום או קרוב מזם על כן כמד אולי ישמע עשו והקדים לשלוח אליו מלאכים
לארצו (הרמב"ן), ולפי המסופר בס' הישר (כפי אשר העתקתי בסוף הפרשה הקודמת),
שנדע לו ליעקב שהולך לקראתו עשו, ע"ש שלוחי רנקה, אין צורך לדברי הרמב"ן, כי
מיראתו פן יפגשו בדרך עם קינזו שלם אליו מלאכיו לרטותו, ושלחם לארצו כי אולי לא יבא
עדין

שדה אדום: הויצו אתם לאמר
כה תאמרון לאדני לעשו כה

און דאן געפילדע אדום :
(ה) אונר כעפאהל איהנען ,
וויא פאלנט , אלוא שפרעכט
צו סיינעם העררן עשו !
דיין

אמר

תרגום אונקלוס

תקלא דאדום: (ה) ופקד יתהון לשישר קבין מיטרוין לרבוני לעשו קבין

אמר

באור

פדין מארטי , אולם מה שכתב הראש ע"ח לכהנה ידענו כי אהרן אלוס בין חרן ובין אהרן ישראל
וזאת תשובה על הגאון שאמר כי מיני ושעיר ופארן סמוכים הם עכ"ל , אין הדבר כן כי אלוס
הוא בגבול דרום לא"י וכן פארן וסיני ואינם רחוקים מעבריהם , אבל חרן היא לבד ויורקת
בסביבת לארץ ישראל בין פרת וסדקל , ואין טורד להארץ בראיות , כי עטורש הוא בכתובים
נגד דבריו , כי כתוב ונפן ומטע המדברה דרך ים סוף וגו' וכנס את הד שער ימים רבים ,
ויאמר ה' וגו' , רב לכם סב את הקר הזה פנו לכם נפנה וגו' , וכעבר מאת אחיבי בני עשו
היטבים בשעיר וגו' מחילת ומענין נבר (דברים ב' א' ו' וגו' וס') , והנה הלכו לדרום א"י
אלה הר שעיר ומשם פנו למורסא"י וסביהם נסנה והלכו למורסא מואב ואח"כ למורסא עמון
ואח"כ לארץ סיחן ועוה וכל אלה בעבר הירדן מזרח , וארץ הגלעד (ששם תקעו יעקב ולבן
את אהליהם) היא בארץ עוה שהיא נחלת בני שבט מנשה שהיא קרוב לנפתח א"י , גם כתוב
ואני עשה המלך שלמה בענין נבר אשר את חילות על שפת ים סוף בארץ אדום (מלכים א' ט'
כ') , וים סוף לדרומה של א"י קרוב מעברים , ועוד כתובים רבים תתנגדו לו , וכבר תמצא
בזה הגאון מורה"ר יעקב עמדין בס' מור וקניענה סי' ט"ו ע"ג : שדה אדום , שדה יחמד
על שדות הוריעה , ולפעמים על המדברות , ולפעמים על הארצות כמו ויברח יעקב שדה
ארס (הושע י"ב י"ג) , כמו ארץ ארס , וכעוהו לגור בשדה מואב (רות א' א') , והכונה
פה ארנה שעיר באותו החלק שדר שם אדום , כי הוא הי' עדיין חרוי ושב בה , ובני עשו לא
יראום עדיין : (ה) ויצו אחם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר וגו'
כבר כתבתי בהקדמה ובגאורי פעמים רבות שאין כוונת לאמר על השומע והמנו' , רק הוא
מוסב תמיד על המנוה , והכוונה להודיע לבני ממש , ומכאן ראוי לזה , כי חס"ה
פירושו ויצו אתם שיאמרו , יהי כה תאמרון עוהר , אבל באורו ויצו אתם ויאמרו כה
תאמרון וגו' ובלי מלת לאמר לא הי' שייך להקב הדבור אל יעקב , ולספר לבני ממש , רק
כותב התורה הי' מספר כוונתו בלשון זה ויצו אתם שיאמרו להודיע לבני , והנה מלת לאמר
תודיע לבין יעקב אליהם המתחיל מן כה תאמרון , וכה תאמרון עוהר לבנים שיאמרו לבני
ומתחיל מן כה אמר , וכה אמר יודיע לבין יעקב אל עשו ומתחיל עם לבן גרתי , והנה
הרש"ם עוהר פה ענין מלת לאמר במלות שושענת ח"ל ויצו אתם לאמר , גוה אותם ואמר
להם כה תאמרון , והשלושים לא היו יודעין דאגתו של יעקב עכ"ל : לאדני , אמר להם כן
עד שיתברר אללם שהוא אדוני וידברו עשו בדרך מוסר העבר : (הראש ע') , ולשון הרש"ם
גוה אותם שיאמרו לאדני לעשו אמרנו עליו או שלמים אליו ולאמר לו כה אמר עבדך יעקב עם
לבן גרתי ודושה לו כפרשה לני אתה או שקראו יעקב בפניהם אדני עשו להודיעם שאלו יוכיחוהו
אפילו שלא בפניו רק דרך כבוד בראיות כי אדום קורא אותו אדני , ודע כי הכבוד הזה שה'
יעקב עשה לאחיו בפחדתו לאמר אדני ועבדך בעבור כי המנהג בשעיר לתת מעלה וכבוד אל
הכבוד כאלו הוא אדני כאשר בושח לבו התורה גם לרבות אהרן הגדול והנה יעקב לקח
בטרתו ואת נרכתו ועשו שוטם אותו עליהם ועתה הי' מראה לו באלוהין המכירה ההיא אלט
פלוס וכי הוא טוהג בו ככבוד האב להוסיף את השעשועה מלבו עכ"ל : עם לבן גרתי , כאשר
ידעת במנות אבי ואחי שלא ימאס בשבילי ברע' (הרש"ם) , ואמר , כש ואחמר , כש
ואהב את יעקב (מלכי א' ב') , כש ואהב , וכן ואהב ואמר , מסרון אל"ף של יסוד :
(הרש"ם כ"ט) , והוא מבנין הקל , ועל הרוב יהי' האיתן בנולט בנורת נתי פ"א

אל"ף

וישלה לב

תרגום אשכנזי רמא

אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי
ואחר עד-עתה: ויהי לי שור
וחמור צאן ועבד ושפחה
ואשכחה להגיד לאדני למצא-
הן בעיניך: וישבו המלאכים
אל-יעקב לאמר באנו אל-אחיה
אל-עשו וגם הלך לקראתך
וארבע

דיין קנעכט יעקב לאסט דיר
זאגען, איד האבע מיך בייא
לבן אויפגעהאלטען, אונד
ביזהער פערוויילט: (ו) דא-
ועלבוס האבע איד עד-אנגט
רינד אונד עועל, קל-ייגען
פיה, קנעכט, אונד מאגד:
גון שיקע איד, עז מיינעם
העררן קונד צו טהון, אום
געוואגענהייט אין דייגען
אויגען צו פֿינדען: (ו) דיא
באטען קער-רסטען צו יעקב
צוריק, אונד שפראכען: וויר

ינד צו דיינעם ברודער עשו געקאסטען, ער ציהט דיר אויך ענטגעגען, אונד

תרגום אונקלוס

רשי

אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי
ואחרית עד-קען: (ו) והוול-יתרין
וחמורין, עאן ועבדיו ואשקה ושפחתי
לתאחא לרבוי לאשכחא רחטין
בעיניך: (ו) ותבו אנגרא קות יעקב
לטיטר אתינא לות אחיה לות-עשו
ואף אתי לקראתך וארבע

הטיל לה ה"א בסופה: (ה) גרתי * לא
כעשיתי שר ומאוב אלא גר איך כדאי לשטא
אותי על ברכות אביך שנרכני הוה גביר
לאחיד שהרי לא נתקיימה בי * ד"א גרתי
בגיוטרויא תרי"ג כלומר עם לבן הרשע גרתי
ותרי"ג מנות שמרתי ולא למדתי מועשו
הרעים: (ו) לי שור ומשור * אבא אומר לי
מטל השמי' ומשמני הארץ וזאינה לא מן השמי'
ולא מן הארץ: שור ומשור * דרך ארץ לומר על
שורים הרבה שור * אדם אומר לחבירו בלילה
קרא התרגול ואיט אומר קראו התרגוליס:
ואשכחה להגיד לאדוני * להודיע שאני בא אלך:
ומבקש אהבתך: (ו) באנו אל אחיה הוא טיהג עיך
כעא

באור

אל"ף, ומעשים בנידו כמו אני אהבי אהב (משלי ח' י"ז), וכולם כדו להמשך אות נחה במקום
פ"א הכעל, והכונה הואיל ואחרתי * עד עתה בבית לבן, לסיכך לא באתי להשתקות לך
עד עתה: (ו) שור וחמור וגו', כלם לבן כלל וכן כי אס הסוס אסור (מלכים ב' ו' י'),
ואס ישראל נגש (שמואל א' י"ד כ"ד), ורבים כוונה ידבר על רבים דרך כלל בלבן יסיד:
להגיד לאדני, להודיע שאני בא אלך בעשר ונכסי': למצא הן בעיניך, שאני שלם
עמך ומבקש אהבתך: (ו) וישבו המלאכים וגו', השלוטים האלה עשו שליחותם אבל לא
ביזר הכתוב זה כי אין טורח: באנו אל אחיה אל עשו, ומנחת חן בעיניו כאשר אמרת
וגם הנכה הוא מתוך שמח בביתך ובאהבתו אותך הולך לקראתך וארבע מלות איש עמך לכבודך,
זהו עיקר פשוטו, וכן וגם הנכה הוא יבא לקראתך וראך ושמת בלבו (שמו' ד' י"ד) * (הרשב"ם)
אבל הר"ע ספורטו מפרש להסך ח"ל וגם הלך לקראתך, לא בלבד ראיט שלא היתה בעיניו כל
בארה מנחת כאש' הגדנו את עשרך אבל גם הולך לקראתך עם ד' מלות איש ואין זה לא להלך
כענין יבא אדום לקראתו בעם כבוד (במדבר כ' כ') עכ"ל, ואניהם טונתם ליבן מלת וגם,
והרשב"ם כתב וטעם וגם הלך לקראתך לאמר כאשר אתה הולך לקראתו כן הוא הולך לקראתך
ועהר

אונר פֿיר הונדערט מאן מיט איהם: (ח) יעקב פֿירכטעטע זיך זעהר, אונר איהם וואָרד באַנגע: ער טיילטע דיא ליטע, וועלכע ער בייא זיך דראַטטע, וויא אויך דאָז קליינע פֿיה, דאָז רינדפֿיה, אונר דיא קאָמעלע אין צווייא לאַגער: (ט) דען ער שפּראַך, ווען נון עשו אויך קאָמט

וארבע מאות איש עמו: ח ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אהו ואת הצאן ואת הבקר והממלים לשני מחנות: ט ויאמר אם יבוא עשו אל

תרגום אונקלוס רש"י כעשו עולדו בגנאחו: (ח) ויירא ויצר ויירא שמת יכרני ויכר לו אם יכרוג הוא את עקב די עטיה ונת עאנא ונת תצרי ונטליא לתרתו ששרון: (ט) ואשר למשריתא

באור

ומהר תפגאו זה כזה עכ"ל: (ח) ויירא יעקב, בלבו אעפ"י שהראה לשלוחים כי לכבודו מתכוין הוא לא האמין שמחשבת עשו לטובה לא לרעה (הרשב"ם): ויצר לו, עכינו הנהגה הפך המרחב, ושרא יכר, והגירי מושך יו"ד השרש כמנהג בנין הקל מנחי פ"י, ויש לומר כי הוא משרש כרה ויחי' יכר וברה בענין אחד, וראוי לפ"ו להיות ויכרה רק שגפ"ל ה"א למ"ד השגל כמנהג ובפרט בגוף המלה עס וס"ו ההפך, ולאו אות האית"ן בגירי או בחירק כמו ויפן ויפן, כ"ה דעת הרד"ק בשרשים שרש יכר, ודעת הרשב"ם ששרש כרר מגורת כרור את המדעים (במדבר כ"ה י"ז), ובא על חשקל ותקל גברתה (לעיל י"ד), משרש קלל ומנחין הקל כדעת רבי יונה, או מבנין נפעל כדעת הרד"ק, אבל הי' ראוי להיות ויכר בפתח כמו ותקל ובפרט עם הרי"ש שיש לה דין הרחבה קנת: ולשון הרשב"ן ויירא יעקב מאד, בעבור שהיה לו כי יבא עשו מעירו והוא בא לקראת יעקב ועוד שלקח עשו חכמים רבים ארבע מאות ה' ירא לנפשו מאד כי אמר לא לקח כל חלה רק להלחם בי, והגראה בעיני בענין הזה כי עשו לא קבל השלוחים כהוגן ולא השגיח עליהם ואלו לא היו לפניו כי לא נתן רשות שיבואו לפניו וידברו עמו כלל כי הי' הכת' לספר שאל להם מה שלם אחי ומה ענינו וענין ביתו ובניו וקראו לו בשלוחי ואמרו לו כי חני הולך לקראתו לראותו והם היו ענידים כן ליעקב והכתוב לא ספר שיאמרו השלוחים דבר בשם עשו אבל עגרתו שגורה בלבו ולעשות לו רעה היה הוא הולך בתל הזה והנה השלוחים תקרו בעמנה וידעו כי הוא הולך לקראת יעקב, וזה טעם וגם, כי אמרו בלבו אל אחיך אל עשו ולא ענה אותו דבר ולא שלח לך דבר שלום וגם הולך לקראתך בדרך וחיל ולכך הוסיף לו פחד על פחדו ויירא יעקב מאד ויכר לו וכך אמרו רבותינו כי השלוחים הכירו בו שגאה אמרו בלבו אל אחיך אל עשו אתה טהור בו כאח והוא טהור עמך כעש אבל בסוף כאשר ראה הכבוד הגדול שעשה לו יעקב ואשר הפיל עבמו לפניו שהשתחוה ארבע שבע פעמים מרדוק עד גשתו אליו נכמרו רגשיו וחשב כי הוא עודה בצבורתו וגדולתו עליו כאשר פירשתי ויתנחם בזה כי הלגבות לה' הנה לכל אשר יספן יטה אותם עכ"ל: ויחץ, שרשו חנה, והראוי ויחץ כמו מן בנה ויבן, ונפתחה החי"ת בעבור שהיא גרונית, ונפתחה גם הי"ד בעבורה כמו ויעבד משה (שמות י"ט כ'): (ט) והסחה האחת והכרה, מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה, אם תחנה עלי מחנה (תהלים כ"ג), הרי נקבה, המחנה הזה (לקמן ל"ג ח'), לשון זכר, וכן יש אחר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה, השמש יבא על החץ (תהלים י"ט כ"ג), תקנה השמי' עולמו (ס"ו)

אל המחנה האחת והכהו והיה
 המחנה הנשאר לפליטה :
 ויאמר יעקב אלהי אבי
 אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה
 האמר

צו דעם איינם לאגער , אינד
 שלאגט עו : זא קאן דאך דאן
 איבריגע לאגער ענטרינגען :
 (י) יעקב שפראך פֿערנער ,
 גאטט מיינעו פֿאטער
 אברהם'ו , אונר גאטט מיינעו
 פֿאטער יצחק'ו : עויגער !
 דער

תרגום אונקלוס

רשי

למשדיתא תרא ויטחינה ויתהי
 משדיתא ראשתארת לשיוקא :
 (י) ואמר יעקב אלהיה ראבא אברהם
 ואלהיה ראבא יצחק

אחרים : (ט) המחנה האחת והכהו מחנה
 משמש לשון זכר ולשון נקבה * אם מחנה עלי
 מחנה (תהלים כ"ו) הרי נקבה * המחנה
 הוה (בראשית ל"ג) לשון זכר * וכן יש אר
 דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה השמש
 ינא על הארץ (שם י"ט) מקנה השמים מוכא
 (תהלים י"ט) הרי זכר * השמש זרחה על
 רוח והנה רוח גדולה באה הרי נקבה, ויגע
 גדולה וסוק מפרק הרים (מלכים א' י"ט) הרי
 זכר ונקבה * וכן אש, ואש ינאה מלפני ה'
 (במדבר ט"ו) לשון נקבה, אש ליהט (תהלים
 ק"ה) לשון זכר : והיה המחנה הנשאר לפליטה *
 עמו לשלשה דברי' לדורון למלחמה ולתפלה *
 אלהי אבי אברהם * למלחמה * והיה המחנה הנשאר לפליטה * לתפלה *
 ולהלן הוא אומר ופחד יצחק ועוד מהו שמו
 והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר אבי
 טוב לארבע ועומר * אלא כך אמר יעקב לפני
 מביית אבי אמרת לי אבי ה' אלהי אברהם אביך
 ואלהי יצחק ואם אמרת לי ושמרתך בכל אשר
 תלך * ובנית לבן אמרת לי טוב אל ארץ אבותיך
 ואלהי עמך ואם נגלות אלי בשם המיוחד לבדו
 שאלה

באור

(ז) לשון זכר, והשמש זרחה על המים (מלכים ז' ג' כ"ב), הרי לשון נקבה, וכן רוח,
 והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית (איוב א' י"ט), הרי לשון נקבה
 ולשון זכר, ורוח גדולה וסוק מפרק הרים (מלכים א' י"ט י"א), הרי לשון זכר ולשון נקבה,
 וכן אש, ואש ינאה מאת ה' (במדבר י"ז ל"ה), לשון נקבה, אש ליהט (תהלים ק"ד ד'),
 לשון זכר * (ד"ש י'), וכן בית ומקום : והיה המחנה הנשאר לפליטה, על דרך
 הפשט זה כולו כי אמר אולי ינבל המחנה האחר כי בהכותו האחד יברחו או תשוב
 רגו או תבא להם הנלה מאת השם וכן אמרו בצ"ר למדתך תורה דרך ארץ לא יביח אדם כל
 מוטו בזית אחת * (הרמב"ן), וכעוהו חס מחוק ארם ממני והיתה לי ליאועה (שמש ב' י"א) *
 (הראב"ן), וכן פי' הרשב"ם * וכן מתרגם בל"א : (י) ואלהי אבי יצחק, ולהלן הוא
 אומר ופחד יצחק (לעיל ל"א מ"ג), ועוד מהו שמו והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב
 האומר אלי טוב לארבע וגו' אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה שתי הנטחות הנטחתי אחת
 בנאתי מביית אבי מנאר שבע שאמרת לי אבי ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק (לעיל כ"ח
 י"ג), ושם אמרת לי ושמרתך בכל אשר תלך (שם ט"ו), ובנית לבן אמרת לי טוב אל ארץ
 אבותיך ולמולדתך ואחי' עמך (שם ל"א ג'), ואם נגלות אלי בשם המיוחד לבדו שאלה ויאמר
 ה' אל יעקב טוב אל ארץ אבותיך וגו' (שם), בשתי הנטחות אלו אבי בא לפניך * (ד"ש י'),
 זר"ע ספרנו פי' ח"ל הקדים נסדר שתי המקום וסדריו ובהזכיר זכות אבות כסדר אביו
 כנסת הגדולה בתפלת י"ח ברכות עכ"ד, וכן מנאנו בברכת משה את ישראל לפני מותו
 שהתקיל

דער דוא צו מיר געשפראכען
האט, קעהרע אין דיין לאנד
אונד אן דיינען געבורטזארט
צוריק, זא ווילל איך דיר
פערנער וואהלטהון: (יא) איך
בין צו גרינג פיר אללע וואהל-
טהאטען, אונד אללע טרייע,
וועלכע דוא דיינעם קנעכטע
ערשיינט האט: דען בר'אן
מיט מיינעם שטאקען בין איך
איבער דיווען ירדן גענאנגען,

אונד איצט בין איך צו צווייא לאגערן געווארדען:

רשי

שאמר ויאמר ה' אל יעקב טוב אל ארץ אבותיך
וגומר בשתי הבטחות חלו אני כאל לכניך:
(יא) קטנתי מכל החסדים * כתמעטו זכותי
על ידי החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני
ירא שמה מהבטחותי כתקלקלתי בחטאי ויגרו'
לי להמסר ביד עשו: ומכל האמת אמתת
דכרך שמרת לי כל הבטחות שהבטחתני *
כי במקלי לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא
מקנה אלא מקלי לבדו * וע"א נתן מקלי בירדן
ובקע הירדן: (יב) מיד

באור

שהתחיל בשנתי המקום ה' מסיני באוני' (דברים ל"ג ב'): (יא) קטנתי, לומר כי קטן הוא
מהיותו ראוי לכל החסדים שעשה עמי, וכן עי יקום יעקב כי קטן הוא (עמוס ז' ג' וה')
מהיותו יכול לסטול כל הנגור עליו, וכן אמרו בב"ר קטנתי, רבי אבא אמר איני כדאי
והחסדים הם הטובות שעשה עמי בלא נדר והאמת הטובה אשר הבטיחו ואמת לו הבטחתו
יאמר שאיני ראוי שיבטיחו ויעשה לו אמת טובות שהבטיחו בהן ולא לטובות אחרות רבות
שעשה עמי ולא הביטתי דעת אנהלם שתרגם מכל חסדין ומכל טובין והוא רגיל לתרגם חסד
ואמת טובו וקאטע ואלו עשה חסדים הגלתו אשר הביאו פעמים רבות מכל נדחתי ועשה אמת
כל הטוב הזה שהיה לו כי נתן לי נשים וננות ועשר ונכסים וכבוד, והנכון בעיני כי החסדים
הקיימים יקראו אמת כי היא נגזרת אמנה כטעם ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם (שפיאל
ג' ז' י'), ענין קיום, לקחו נתן מימיו נאמנים (ישעי' לג י'), כאשר היה תמלה לא
כמו אבוכ מיס לא נאמנו (ירמי' ט"ו י"ח) * (הרמב"ן), ויב' ע' תרג' מכל טובות ומן כל קושטא,
וכבר הארכתני בזה בפ' חיי שרה בפסוק אשר הנחתי בדרך אמת (לעיל כ"ד מ"ח) ע"ה,
והנה לדעת הרמב"ן (וכן הרשב"ם והראב"ע) יהיו החסדים פעוליס אל פעל הקבלה התמר
בכתוב, ומ"ס מכל כענין אלא, וקטנתי סנה לזה, וכן מתורגם בל"א, אבל רש"י פי' (והוא
מגמר' רשנת דף ל"ב ע"ה) כתמעטו זכותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי עכ"ל, והיא'
לפ"ז מ"ס מכל מ"ס סנה והחסדים הם הסנה אל ההקטנה המסובבת, והרמב"ן ענין על
פירוש ע"ה, ומלת קטנתי פעל עבר לגזרת פעול כמ"ס גם יכלתי (שם ל"ח): כי במקלי,
בלכד, בלי הון ורכוש, וכ"ת יב' ע, בפוטרי בלמוד, וכן מתורגם בל"א וז"ל ארי יסודי,
לא תרגם תמלה רק הטובה: ועצה היותי, געשיתי, ולפי שעשית לי חסדים ואמת יומר

האמר יאלי שוב לארצך
ולמולדתך ואיטיבה עמך:
יא קטנתי מכל החסדים ומכל
האמות אשר עשית את עבדך
כי במקלי עברתי את הירדן
הזה ועתה הייתי לשני מחנות:

הצילני
ערעטטען

תרגום אונקלוס

וי די-אמר לי טוב לארצך ולקלדתך
ואטייב עמך: (יא) זעירו וקומו מקל
חסדין וסקל-טבון די עבדת עם
עבדך ארי יחדי עברית ית ירדן
הרין וקען גבתי לתרמין משרון:
שיויבני

באור

שהתחיל בשנתי המקום ה' מסיני באוני' (דברים ל"ג ב'): (יא) קטנתי, לומר כי קטן הוא
מהיותו ראוי לכל החסדים שעשה עמי, וכן עי יקום יעקב כי קטן הוא (עמוס ז' ג' וה')
מהיותו יכול לסטול כל הנגור עליו, וכן אמרו בב"ר קטנתי, רבי אבא אמר איני כדאי
והחסדים הם הטובות שעשה עמי בלא נדר והאמת הטובה אשר הבטיחו ואמת לו הבטחתו
יאמר שאיני ראוי שיבטיחו ויעשה לו אמת טובות שהבטיחו בהן ולא לטובות אחרות רבות
שעשה עמי ולא הביטתי דעת אנהלם שתרגם מכל חסדין ומכל טובין והוא רגיל לתרגם חסד
ואמת טובו וקאטע ואלו עשה חסדים הגלתו אשר הביאו פעמים רבות מכל נדחתי ועשה אמת
כל הטוב הזה שהיה לו כי נתן לי נשים וננות ועשר ונכסים וכבוד, והנכון בעיני כי החסדים
הקיימים יקראו אמת כי היא נגזרת אמנה כטעם ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם (שפיאל
ג' ז' י'), ענין קיום, לקחו נתן מימיו נאמנים (ישעי' לג י'), כאשר היה תמלה לא
כמו אבוכ מיס לא נאמנו (ירמי' ט"ו י"ח) * (הרמב"ן), ויב' ע' תרג' מכל טובות ומן כל קושטא,
וכבר הארכתני בזה בפ' חיי שרה בפסוק אשר הנחתי בדרך אמת (לעיל כ"ד מ"ח) ע"ה,
והנה לדעת הרמב"ן (וכן הרשב"ם והראב"ע) יהיו החסדים פעוליס אל פעל הקבלה התמר
בכתוב, ומ"ס מכל כענין אלא, וקטנתי סנה לזה, וכן מתורגם בל"א, אבל רש"י פי' (והוא
מגמר' רשנת דף ל"ב ע"ה) כתמעטו זכותי ע"י החסדים והאמת שעשית עמי עכ"ל, והיא'
לפ"ז מ"ס מכל מ"ס סנה והחסדים הם הסנה אל ההקטנה המסובבת, והרמב"ן ענין על
פירוש ע"ה, ומלת קטנתי פעל עבר לגזרת פעול כמ"ס גם יכלתי (שם ל"ח): כי במקלי,
בלכד, בלי הון ורכוש, וכ"ת יב' ע, בפוטרי בלמוד, וכן מתורגם בל"א וז"ל ארי יסודי,
לא תרגם תמלה רק הטובה: ועצה היותי, געשיתי, ולפי שעשית לי חסדים ואמת יומר

יב הַצִּירָנִי נָא מִיַּד אַחֵי מִיַּד עֲשׂוּ
בְיַד־רָא אֲנִכִּי אֶתְּוּ פִּנְיֹבָא וְהִכְנִי
אִם עַל־בְּנִים: יג וְאַתָּה אֲמַרְתָּ
הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִּי אֶת־
זַרְעֲךָ בְּחֹל הַיּוֹם אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר

טרב

(יב) עררעטטע מיך דאך פֿאַן
מיינע ברודער האַנד, פֿאַן
עשו'האַנד: דען איך פֿירמטע
איהו, דאָס ער ניכט קאַממע,
אונד מיך אומבריינגע, דו'א
מוסטער זאַמט דען קינדערן:
(יג) דו'א זאָכער האַזט גע-
שפראַכען, איך ווילל דו'א
וואָהר טהון: אונד דיינען
זאַמען מאַכען, וויא זאָג אָם
צאָהלען

מעער, וועלכער פֿאַר מענגע ניכט צו

תרגום אונקלוס

רש"י

(יב) שְׁיִוִּכְנִי כַעַן טִירָא דְאַחֵי טִירָא
הַעֲשׂוּ אֲדִי דְחִיל אָנָא טִינְיָה דְלִקְמָא-
יִתִּי וְיִטְחִינְנִי אָמָא עַל־בְּנִיָא: (יג) וְאַתָּה
אֲמַרְתָּ אֲזַכָּא אֲזַכָּא אֲזַכָּא עִמָּךְ וְאַשְׁוִי יַת
בְּנֵי סִיְאִין בְּחֹלָא דְיִשְׂרָאֵל דְלֹא יִתְמַנּוּן
בִּסְנִי

(יב) מִיַּד אַחֵי מִיַּד עֲשׂוּ * מִיַּד
אֲחֵי שְׁאִין טוֹבָא עִמִּי פֿאַק אַלֵּא כַעַשׂו הַרְשַׁע:
(יג) הֵיטֵב אֵיטִיב * הֵיטֵב צוֹבוּתְךָ אֵיטִיב
צוֹבוֹת אֲבוֹתֶיךָ: וְשִׁמְתִּי אֶת זַרְעֲךָ כְּחֹל הַיּוֹם *
וְהִיכֵן אָמַר לוֹ כֵּן וְהֵלֵא לֹא אָמַר לוֹ אַלֵּא וְהִיָּה
זַרְעֲךָ כַעֲסַר הַחֶרֶץ * אַלֵּא שְׁאֵמַר לוֹ כִּי לֹא
אֲזַכָּךְ עַד אֲשֶׁר אִסַּע עִמִּי אֶת אֲשֶׁר דְּנַרְתִּי לָךְ
וְלֹאֲזַרְהֵם אָמַר הַרְבֵּה אַרְבֵּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכּוֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם

באור

מן הראוי לי ואני עדיין לא קיימתי כדרי ולא עבדתך כראוי לךך אני ירא אעפ"י שהנצחתי
שאיך דן את האדם אלץ לפי מעשיו כעו שמנינו בחזקיהו שאמר לו הנביא מת אתה ולא תחיה
(מלכים ב' כ' א' ושע' ל"א א'), ואחר כך בתפילת חזקיהו הוסיף הקב"ה על ימיו חמש
עשרה שנה, כן פי' הרשב"ם, והרמב"ן כתב כי הכל ה' מיראת חטא כי דרך הנדויקים ליהוא
תמיד וה' מתירא אולי אפי' משיבא משם חטא צטואו בצרות עם לבן עובד ע"ז או בדבר אחר
ושנאות מי וכן עכ"ל, וכ"כ רש"י והראב"ע: (יב) מִיַּד אַחֵי מִיַּד עֲשׂוּ, לפי פשוטו הוא
למחשת באור: והכני, משרת עשנו ואחר עשו כמו ושני אנשים שרי גדודים היו בן שאול (שמואל
ב' ד' ב'), (פי' היו שרי בן שאול), וכן הוא והכני והכה אס על בנים. (הראב"ע), וכן פי'
הרמב"ן, ואין טורח לזה כי על דרך ההשאלה יאמר על האיש שהוכה, בעבור בניו וכני בניו
שהוכו, אף אם הוא בעשנו לא הוכה, וכן יאמר על המלך שהוכה במלחמה, בעבור עשו
שהוכה, גם כי הוא בעשנו כמלט, וכ"כ ר' עספורטו ל' והכני אס על בנים, יכה אחי בזה
שיהרג אס על בנים גם שאוכל אני להמלט מידו עכ"ל: אם על בנים, אס עם בנים כעו
אס על בנים רעשה (הושע י' יד'): (יג) וְאַתָּה אֲמַרְתָּ, באה מלת הטובת קודם הפעל
שהוא לטובת, כדי לעורר עיקר הכוונה ועל הפך הקודם, מכוון למ"ש ר' עספורטו ח"ל ואתה
אמרת היטב אֵיטִיב עִמָּךְ, ואס יקרה זה יהיה הפך מה שאמרת להיטיב עמי אס ארצה באבדן
מולדתי עכ"ל, וכן מתורגם בל"א (דו' אבר): היטב אֵיטִיב עִמָּךְ, אף על פי שהיתה
פחדתו פן יגרום החטא אחר עשית עמדי חסדים גדולים שלא הייתי ראוי להם כל שכן שיש
לעשות עמי חנם החסד הזה אשר הבטחתי עליו שתיטיב לי ותרבה את זרעי ואין חטאי ראוי
למנוע עמי הטובה אשר הבטחתי בה כי גם מתחלה לא הייתי ראוי להם עובת תשאר לי
ולא הבטחתי עליה בעבור מעשי רק בחסדך הרבים (הרמב"ן): ושמתו אה זרעך
בחול היום אשר לא יספר טרב, א"ת ואשוי ית נכך סניאין כחלא דימא דלא יתמנן מלמכני,
הנה יפלה אשר לא יספר מרב על זרעך, בעבור שתרגם יתמנן בלשון רבים, וחול הוא לשון

צאה לען איזט : (יד) ער בליב
אלרא דיאזעלבע נאכט : אונד
נאדם, פאן רעם, וואו ער מיט
זיך פיהרטע, איין געשענק
פיר זיינען ברודער עשו :
(ט) צווייא הונדערט ציגען,
אונד צוואנציג באקקע : צווייא
הונדערט שאפע, אונד
צוואנציג ווידער : (ט) מעל-
קענרע קאמערלע, נעבזט
איהרען יונגען, דרייסיג :
פירציג קיהע, אונד צעהען
שטיהרע, צוואנציג עולינגען,
אונד

מרב ישניד וילן שם בלילה הוא
ויקה מן הבא בידו מנחה לעשו
אחיו : טו עזים מאתים ותישים
עשרים רחלים מאתים ואילים
עשרים : טו גמלים מיניקות
ובניהם שלשים פרות ארבעים
ופרים עשרה אתנת עשרים
ועירם

רש"י

תרגום אונקלוס

האמים ובחול אשר על שפת הים : (וד) הוא
בידו : בראשו : וכן ויקח את כל ארצו מידו :
ומ"א מן הבא בידו אשכנזי טוטי ומחליות שלד'
בר בנכור ובשאל בידו : ד"א מן הבא בידו,
מן החולין שנטל מעשר כמה דאם אומר עשר
לעשרנו לך והדר לקח מנחה : (ט) עזים
מאתים ותישים עשרים מאתי עזים נריכות
עשרים תישים וכן כלם : הזכרי כדי נורך
הנקבות : ובכ"ד דורש מכאן לעונה האשה
בתורה הציליט בכל יום הפעלי' שמים בשנת
החמרי' אלת בשנת הגמלי' אלת לשלשים יום
הנדרש הזה בסוף אך כראה בעיני שלמדנו
טורח הוטל עליו שזכרנו כאן שומר לכל חיש'
דרכן להפירות תשמיש ולעבר עשר נקבות ובהו'
שעסקן במלחכה לא אסר לומר אלא ד' נקבות ולאשור
לזכר : ולגמלים שכולרי' דרך יותר רחוקה נקנה
אחת לזכר : (ט) גמלים מיניקות
שלשים : וצניהם עמהם : ומ"א ובניהם

מספני : (ט) ובת תקן כליליא חמרא
ונסיב סודאיתי בידיה תקרוקתא
לעשו אחוהי : (ט) עיני טאתון ותישא
עסרין רחילי טאתון ודכרי עסרין :
(ט) גמלי מיניקות וקניהון תלתין
תורתא ארבעין ותורין עשרא אתון
ועירין

הספנים אחת לשנה חדשים ואיני יודע לכתוב
מכאן שחין העונה שיה בכל אדם אלא לפי
עזים וכן לכל חיל לפי שהם פנוים ממלחכה
משנת עברה אינה מקבלת זכר : ומרים
ולאשור שהולך בדרך רחוקה צ"ק נקבות
יותר רחוקה נקנה אחת לזכר : (ט) גמלים מיניקות
בצניהם

באור

יקח בכל היקרא, תם זרע לשון יסיד, אבל הוא תרגום כגד וכוסיף מלת סניאין, גם נענו
שתרגם מרב, מלחמני, ועשה ממנו פעל זר' אשר לא יספרו מהתרבותם אשר יתרכו, אשר
לא שייך אלל החול כי כאשר נכרא כן היה לעולם, אבל יכ"ע תרגם ואשו ית כגד סניאין כי
כחלל דימח' ללא מתעני מוכני, תרגם גם הוא זרעך, כגד סניאין, בלשון רבים, ותרגם
מתמני, בלשון יחיד, גם מוכני הוא גם, ור"ל אשר לא יספר מדיכוי, ושב על החול, אבל
בשל הטעמי' ששם ז"ק במלת הים יסייע לת"ח : (יד) ויקחמן הבא בידו מנחה, יאמר כי
עשה מנחה מאשר עשו כי נאשרו היה נאן ונקר זמיהם אלת כי בדרך היה ואיננו מקום לשלוח לו
כלי כסף וכלו זהב ומגנות : (הרמב"ן), וכן ת"ח מן דליתו בידיה, וכן מתורגם בל"א :
בידו, בראשו, וכן ויקח את כל ארצו מידו (במדכ' כ"א ב"ו) : (ט) עזים מאתים ותישים
עשרים, מאתים עזים נריכות עשרים תישים וכן כלם הזכרים כדי נורך הנקבות כי ידע
מולדתם, כי רועה היה : (ט) ובניהם, לפי פשוט צניהם פוש ויהיה בהם זכרים, ופיהו
הגמלים עם צניהם היו שלשים : אחנה, קמרי' נקבות : ועירם, חשורים זכרים, והנפרד

ועירם עשרה: ויתן ביד
 עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר
 אל עבדיו עברו לפני ורוח
 השימו בין עדר ובין עדר: וישו
 את הראשון לאמר כי יפגשך
 עשו אחי ושאלך לאמר למי
 אתה ואנה תלך ולמי אתה
 לפניה

אונד צעהען עועל: (ז) איבר
 גאב זאלכען זיינען קנעכטען,
 יעדע העערדע בעזאנדערע:
 אונד שפראך צו זיינען קנעכ-
 טען, געהט פאר מיר הער!
 אונד לאזט איינען צווישען-
 רוים זיין, צווישען איינער
 העערדע אונד דער אנדערן:
 (יח) ערגעבאט דעם ערוטען,
 וויא פאלגט: ווען ביד מיין
 ברודער עשו בגעגנעט, אונד
 פראגט, וועס געהארוט דוא
 אן? ווא געהוט דוא היין?
 אונד וועסען זינד דייע פאר

תרגום אונקלוס

רש"י

ועילי עקרא: (יז) ויתב ביד עבדוהי
 עקרא עקרא בלחודוהי ויאמר
 לעבדוהי עברו קדמי ורוחא תשוון
 בין עקרא ובין עקרא: (יח) ופקידות
 קדמאה לטיטר אחי יערעגה עשו
 אחי וישאלנה לטיטר דמן את ולאן
 אתיאזיל ודמאן אליו דקדמך

בנאיהם זכר כנגד נקבה ולפי שזכר בתשמי'
 לא פרסמו הכתוב: עירום: משוררים זכרים:
 (יז) עדר עדר לבדו: כל מין ומין לעצמו:
 עברו לפני דרך יום או פחות ואני אבא
 אחריכם: ורוח תשוו עדר לפני חברו
 מלא עין כדי להשגיב עיניו של ראש ולתווהו על
 רבו הדורון: (יח) למי אתה: של מי אתה
 מי שאלך ותרגומו דמאן את: ולמי אתה
 לפניך: למי המנחה הזאת שלמה: למי
 משמעת בראש התיבה במקום של כמו וכל אשר
 אתה רואה לי הוא שלי הוא: לה הארץ ומלואה
 תהלים

באור

ממנו עיר כמשקל וית, ואיכנו על משקלו ברבוי כי מן זית כאמה זתים בטוח היו"ד, ומן עיר
 עירום שהראות עין הפעל, כמו קטן חיל, שרי
 החילים (מלכים א' ט"ז): (יז) עדר עדר לבדו,
 כל מין ומין לעצמו, והנה הי' באן חמשה מינים ובכל מין זכרים ונקבות, והם
 עברה, וכן סופר נב' הוטר שעה עשרה עדרים, ולדעת הראש"ע היו שם חמשה עדרים כה'
 הויכין, כי יקטבו שקוי הזכרים עם נקבות ממינו עדר אחד: עברו לפני דרך יום או פחות
 ואני אבא אחריכם: ורוח חשיבו, מקום פנוי, והיתה הסוכה כדי להשגיב עיניו של אותו
 ראש ולתווהו על רבו הדורון: (יח) יפגשך, ענין פגיעה: ושאלך, לגורת פערל כמו כי
 אהבך (דברים ט"ז ט"ז): כמו אחי, של מי אתה מי שאלך, ותרגום
 דמאן את, למי משמעת בראש התיבה במקום של כמו וכל אשר אתה רואה לי הוא שלי הוא (לעיל ל"א
 מ"ג), שלי הוא, לה הארץ ומלואה (תהלים כ"ד א'), של הי' (רש"י), והנה לא ידע יעקב
 מה ישאל עשו אחיו, ובאזה לשון ישאל, ואמר אל עבדו אם ישאלך עשו של מי אתה, ואנה פניך
 מעדות לילך, או ישאלך של מי אתה לפניך, תאמר לו אנכי עבד של עבדך יעקב, וזה מנחה
 שלמה לאדני לעשו, ולפי שהשאלת הראשונה למי אתה ואתה תלך שתיכן על העבד, והשאלה
 הג' על העדר, לכך הראשונה מחודרת בטעם, וכבר נזכר מן השאלה השלישית בו"ק, והיתה

פאר דיר דער ? : (יט) זאָ
 שפּריך, דינעם קנעכט יעקב
 בעהארט עו צו, עו איזט איין
 געשענק, אַבגעשיקט, פּיר
 מיינען דערערן עשו: אונד
 דאָרט קאָממט ער זעלכום
 הינטער אונד: (כ) ער געכאַט
 אויך דעם צווייטען, זאָ אויך
 דעם דריטען, זאָ אויך
 אַללע, דינא הינדער דער
 דעערדע הער געדען:
 געהמליך, זאָ זאָגעט צו עשו,
 ווען איהר איהן פּינדעט:
 (כא) זאָנט איהם, דיין קנעכט
 קאָממט אויך זעלכום הינטער
 אונד: דען

רש"י

(תהלים כ"ד) של ה': (יט) ואמרת לעבדך
 ליעקב * על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון
 שאלת למי אתה לעבדך ליעקב חכי ותרגומו
 דעבדך דיעקב ושאלת ולמי אלה לפיכך
 מנחה היא שלמה וכו': והנה גם הוא
 יעקב

לפניך: יט ואמרת לעבדך
 ליעקב מנחה הוא שלוחך
 לאדני לעשו והנה גם הוא
 אחרינו: כ ויצו גם את השני
 גם את השלישי גם את כל
 העלמים אחרי העדרים לאמר
 בדבר הזה תדברון אל-עשו
 במוצאכם אתו: כא ואמרתם גם
 הנה עבדך יעקב אחרינו כי

אמר

תרגום אונקלוס

דקדקד: (יט) ותיטר דעבדך דיעקב
 תקרוקמא היא דמשלחא דרבינו
 לעשו וקא אפיהווא אתי בתקא:
 (כ) ופקיד אף יתדתקנא אף ית-
 תליתא אף ית בל-דאולין בתר

עדריא למיטר כפתקמא דרין תמללון עם עשו כד פשקחון נתיח: (כא) ותיטרון
 אף קא עבדך יעקב אתי בתקנא ארי

אמר

כאור

בזה כוננת יעקב שעל כל השאלת שיאלם אחיו, בין שיאלם על עמם ובין שיאלם על העדר
 על כלם יודיש לו את דבר העמדה לרשותו, ויאמרו לו שהוא נעבדו וכן אחרים, אף עלה יהי
 זה מעבין השאלה, זהו עימוק פאטו של מקרא: (יט) לעבדך ליעקב, הלח"ד עורה להגות
 הדבר אל העמם ויבא זה אחר זה ויסטיק באחד, ולפין ר"ע ספורטו טיה שלא יראה השליט את
 עמנו כמכיר את עמו ולפין אליו סן יסאבו פשו אידע אחיו שהוא הולך לקראתו ושלא לו דוחן
 מחמת יראה אבל יראה השליט את עמנו כמו שליט לשעיר וככלתי מכיר את עמו עכ"ל, והנה גם
 הוא אחרינו, יעקב, ולפין הרשב"ס לפי שדנה יעקב לבדו בליה דרך אחרת אם לא עכני
 שעכנו המלאך לכך היה נחמין להטעו לעמו שלא יפגשו עכ"ל: (כ) כדבר הזה תדברון
 אל עשו, לכל אחד טיה מה ישיב לעמו ויודיע שהוא עם אחר כל העדרים והם כלם של יעקב
 מנחה לעמו אחיו הגדול: במוצאכם, הראוי במוצאכם על משקל בשטעכם את קול האופ'
 (יהוש' ה' ו') בתפישכם את העיר (שס"ק) והוא מקור מן
 הקל עם כתי' הנמצאים נחמין לח"ד אל"ף ונח' החולם תעורת החטף קען כדרכו
 בהרבה מקומות והכ"ד נפתח להרחיב על האל"ף מפני שהוא גרונית: (כא) ואמרתם גם הנה
 עבדך יעקב אחרינו, טיה שכל אחד מהם יאמר זה הדבור מלבד הדבור המיוחד לו כדי שימלא
 עמו שכרי כלם מכוונים מה שהי' יעקב הולך אחריה' לשעיר להקביל פני אחיו' (ר"ע ספורטו):

כי

אמר אכפרה פניו במנחה

דעו ער דאכטע זיך, איד ווילל
איהו פערזענען, דורך דאז
געשענק, דאז

ההלכת

תרגום אונקלוס

רשי

אמר אנהייה לרונגיה בתקרבתיא דאולא
יעקב : (כא) אכפרה פניו. אנטל רונגו
וכן וכופר בריתכס את מות (ישעי' כ"ה) *
לא תוכלי כפרה (שם מ"ז) : וברא' בעיני שכל
כפרה שאנל עון ומטא ואנל פניס כלס לשון קטות והעברה הן ולשון ארמי הוא והרבה
בגמרא וכפר ידיה * בעי לכפורי ידי' בההוא גברא וגם בל' המקרא קראי' המורקיס של
קדש כפורי והב' ע"ש שהכהן מקנט ידיו בהן בשפת

באור

כי אמר, יעקב בלבו, ואין זה מדברי השלימים רק דברי משה: אכפרה פניו, אנטל רונגו, וכן
וכפר בריתכס את מות (ישעי' כ"ה) * , לא תוכלי כפרה (שם מ"ז) * ,
וגראה בעיני שכל כפרה שאנל עון ומטא ואנל פניס בגן לשון קטות והעברה
הן ולשון ארמי הוא והרבה בגמ' וכפר ידיה, בעי לכפורי ידיה בההוא גברא, וגם בל' המקרא
קראי' המורקיס של קדש כפורי והב' (עורא א' י'), על שם שהכהן מקנט ידיו בהן בשפת
המורקיס * (רס"י), וכן פי' הראב"ע והרד"ק בשארשים שרש כפר שאכפרה לשון הסדרה והסתרה,
ופניו לשון כעס ודוגו כמו ופניה לא היו לה עוד (שמואל א' ח' י"ח), שהוא כנגד מה שאמר
בתחלה וכעסתה גרתה גס כעס (שם ו'), וכן ת"א, אנהייה לרונגיה, ולפי שהבעת נראה
צפניו כנהובם, אבל אין דעת הרמב"ם כן וז"ל אחר שהעתיק לשון רש"י, וא"כ יהי' פי' כי חשב
יעקב בלבו אכפרה פניו והכתוב מניד לנו זה כי איננו ראוי שיחמרו השלימים לעשו ככה וכך פי'
כ"א ואיננו ישר בעיני שימטרך הכתוב להניד לנו עתה מחשבתו זאת והיא ידועה בכל אולתו מכת'
ועוד שא"כ היה ראוי שזכיר הכתוב זה בתחלה והנה גס הוא אחרינו כי חשב אכפרה פניו
ועתה לא הוסיף על הגואה הריא, אבל הנכון כי עתה הוסיף לפרש להם שיחמרו הנה גס הוא
אחרינו בלשון כבוד כלשון הזה גס הנה ענדך יעקב אחרינו והקדים אחרנו לפניו לתת ספר
נפשו על ראותו פני כבודך במנחה הזאת כאשר יתנו העבדים כפרם צמת להם ראות לראות
פני המלך ואחרי כן אראה פניו כי אולי ישא פני ויכבדני, להיותי אורו פני המלך, וזה
דרך מעלה מיראתו ממנו, ונא אכפרה פניו כדרך ואיש חכם וכפרנה (משלי י"ז ד'), יתן
כפר על החמה, ולשון קטות ככפור איננו לשון קדש רק לשון ארמית וכן כפורי והב' שם
המורקיס בבבל (ר"ל שלא בקראו כן בכל המקרא רק בס' עורא וס' ד' השכתבו ג"כ עורא
והוא הביא שם זה מבבל), כי לעולם לא תבא כפרה במטא, אבל יאמר לספר על נפשותיכם
(שמות ל' י'), לכפר עליו וגסלת לו (במדבר ט"ז כ"ח), על נפשו, ויאמר אכפרה בעד
חטאתכם (ר"ל שלא כאלו אכפרה על חטאתכם או את חטאתכם רק בעד ותהיה הכוונה
אכפרה עליכם בעד חטאתכם), וכולן מלשון וכתבו איש כפר נפשו (שמות ל' י"ב), שהוא
פדיון עב"ל, וכן פי' ר"ע סטורט שאלה הדברים כי אמר אכפרה וגו' שם בפי עבדיו כדי
שימעט רגזו של עשו בדבור ההכנעה עם המנחה, ואחרי כן אראה פניו, דרך הבקור
הראוי לשמים כענין יראה כל וכו' את פני האדון (שם ל"ד כ"ג), ולא יראו פני דוקס
(שם כ' וס"ט ו'), וכן אמר לעשו אחר כך כי על בן ראיתי פניך כראת פני אלהים, כי
היננה לפקוד את השמים במנחה עם ראית פניהם עכ"ד, ועם כי דברי הרמב"ם בבינים,
ויראה שהיה ג"כ דעת יב"ע שתרגם כרעי ית סנר אפיו, וכ"ה כוונת התרגום האשכנזי,
עכ"ל כללו אשר החליט שלא תבוא כפרה במטא בהתלות עלת על או את, איננו מכוון כי
סמוקים רבים יתנגדו לו, כמו פשעינו אתה תכפרם (תהלים ס"ה ד'), והוא רחום
יכפר עון (שם ע"ח ל"ח), וכפר על חטאתנו (שם ע"ט ט'), אל תכפר על עונם (ירמיה י"ח
כ"ג), אם יתכפר עון בית עלי (שמואל א' ג' י"ד), נאסד ואמת יכפר עון (משלי י"ז א'), חס
יכפר

דאן פאר מיר הער געהט , דער נאך ווילל איד זיין אן געוילט זענען , פיללויבט ניסט ער מיך דעזאָ פריינד ליכער אויף : (כב) דאן געט שענק גינג אלוף פאר איהם הער : ער אכער בליב דיא גאטט אים לאַגער : (כג) אונד אין דערזעלבען גאטט שטונד ער אויף , נאם זיינע צוויי וויכער ,

ההלכת לפני ואחרי כן אראה פניו אולי ישא פניו : כב ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה והוא במחנה : כג ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת

עיר אויף , נאם זיינע צוויי וויכער , זיינע

רשי

תרגום אונקלוס

בזאת העיר : (כב) על פניו כמו לפניו וכן חסם וסוד ישמע בה על פני תמיד (ירמיה ו) וכן המכשפים אותו על פני (ישעיה ס"ה) ועל על פניו אף הוא שרו בכעס שהים

דאן אלא קרטי ובתריכו אחו אפוזי טאים יסב אפי : (כג) ועברת תקרובתא על אפוזי והוא בת בליקיא והוא בטישריתא : (כג) וקם בליליא הוא דבר יתדמתין נשוי וית

באור

יכפר העין הזה (ישעי כ"ב י"ד) , בזאת יכפר עין יעקב (שם כ"ז ט"ו) , ומטאחך תכפר (שם י"א) , וחלוי כוכבתו שלא נמצא בתורה חטא ועין ופצע פשוטים אל הכפרה , [וייתכן שיהי עין כופר לטון הגנה וכסוי , יקרא הכלי שבו מכסים את הארון , כפרת , והזפת יקרא כופר לפי שזכסין בו את העין להגן בעדו שלא ירקב , וכן הדבר המכסה את החטא , שלא יזיק יקרא כפרה , ולטון כסוי חטאה (מהללים ל"ב א) , וכן המכסה על הנפש הקיומא וענין בעדה של תיקה החטא , יקרא כפרה , והפדיון גם הוא יקרא כופר שהוא ענין בעד הפדוי , ומכסה אותו שלא יארע לו נזק (שמעתי מפי יודי הרב בגל יין לבנות נרו , והוא כסוף) : (כב) על פניו , כמו לפניו , וכן עברים על פני המלך (שמואל ב' ט"ו י"ח) , המכשפים אתו על פני (ישעי ס"ה ג') : והוא לן בלילה והוא במחנה , לפי פשוטו כאשר נחמנו ולא הלך אחר עבדיו מליכי המנחה , ולטון הרעוב יאמר שלא בא בארבע בלילה ההוא עם עבדיו ועם הדושים בגין ערוך כאים מלחמה פן יבא אחיו ויכה בו עכ"ל : (כג) בלילה הוא , מסר ה"י הודיעה ען התארשלא כוונתו , ולטון הרשע"ס נתכוון לברוח דרך אחת ולפוקד עבר הנחל בלילה כמו שזכרנו בדוד בברחו מפני אכשלים בדרכים הללו של ירדן ומחנים שעבר יעקב בלילה בלו כן ויאמרו אל דוד קושו ועברו מהרה את הניס וגו' וקם דוד וכל העם אשר אתו ועברו את הירדן עד אור הנקר עד אחד לא נעדר אשר לא עבר את הירדן וגו' , דוד בא ומחנימה ואכשלים עבר את הירדן וגו' (שמואל ב' י"ז ב' א"ז ב' א"ז ב' ב"ד) עכ"ל , אבל לדעתו אדרבה הסך פניו לדרוש ללכת לקראת עשו לפי שם כי אך יברח והוא מתקרב לכד ארנו כי בהולך ען הגלעד והבגן שהם בנזרח הירדן לשעיר צריך ללכת דרך ארץ עמון ובגבולם הא כל יבק ואת נדך ארץ עמון , אבל בהולך ען הגלעד לצברון חין צריך לעבור דרך נחל יבק ולא דרך ארץ בני עמון , ונקל הי' לו לברוח ערס עברו את נחל יבק והנחל יפסק בינו ובין עשו ואביו , ועין מה שכתבתי בסוף פ' ויבא בסמוך ויאמר יעקב כאשר ראם (ל"ג א') , ולא ילן נפ"ו כי בסמוך ואביו קרא לו בנימין (ל"ה י"ח) : ויקח את שתי נשיו וילין שתי שפחתיו , אין מוקדם ומאוחר בסמוך הים להגלה אבל אומר שאסף נשיו ושפחתיו וילין אל שפת הנחל ועבר הוא לבדו את מעבר יבק לראות אם נבחרו הניס וסבולקחם עשו כלם כאחד ועברו את הנחל וקרו כן מעבר את אשר לו עסקו ורששו" (הרעוב"ן) , והחלש ע"כ

שתי שפחתיו ואת אחד עשר
ילדיו ויעבר את מעבר יבק :
ויקחם ויעברם את הנחל
ויעבר את אשר לו : כה ויותר
יעקב לבדו ויאבק איש עמו

וינע צווייא מאגדע , אונר
וינע איילף קיגדער : אונר
ועצטע איבער דעו פֿורט דעו
יבקו : (כד) ער נאם זיא ,
פֿיררטע זיא איבער דעו
פֿלוס : אונר ברפֿאמע אללעו
ווינגע הינאיבער : (כה) יעקב
אבער ברליב אלליין צערוק :
דא ראנג איין מאן מיט איהם ,

תרגום אונקלוס

רש"י

ותתרתיו לחינתיה ונת חד עמר
בנוהי ועברת מעבר יבקא :
(כז) ודברינון ואעברינון את נחלא
ועבר יתדיו ליה : (כח) ואשתאר יעקב
בלחודוהי ואשתדל גברא עמיה

שהיה לריך לכל זה : (כג) ואת אחד עשר
ילדיו : ודינה היכן היתה נחלה בתיה ועל
בפניה שלא יתן בה עשו עיניו ולכך נענה יעקב
שמכנה מאתיו שמה תחורטו למיטב ונסלה ביד
שכס : יבק : שם הנהר : (כד) את אשר לו
הנהמה והמטלטלים עשה עמו כגשר טטל
מכאן ומניח כאן : (כה) ויותר יעקב שכת
פכים קטנים וחזר עליהם : ויאבק איש
עמו

מנחם פירש ויתעפר איש מלשון אבק שהיו מעלים עפר בגלגיהם על ידי נענועים ול"כ
סמאל לשון ויתקשר ולשון ארמי הוא בטר דאניקו ביה ואניק ליה מינק לשון ענינה סכן

באור

הוא עבר בתחלה ואחר כך לקח נשיו ובטנו והעבירם והנה פירוש ויעבר כבר עבר ושם באחרונה
לבקש אם נשאר כלום עכ"ל , ולי נראה שהפסוק הזה הוא כלל , ופי' ויעבר , עמהם , והפסוק
שלאחריו הוא פירושו של האשון ומכאן כי בתחלה העביר הנפשות , ואח"כ הנהמה והמטלטלן
ונשאר הוא לבדגויאבק איש עמו : מעבר יבק , מעברות המים , והוא מוקים שעבורים בואת
הנהר , ויבק שם הנהר : (כה) ויאבק , מנחם פי' ויתעפר איש לשון אבק שהיו מעלים עפר
בגלגיהם ע"י נענועים , (וכן פי' הראב"ע והרד"ק בשרשים שרש אבק) , ולי נראה שהוא לשון
ויתקשר ולשון ארמי הוא , בטר דאניקו ביה , ואניק ליה מינק , לשון ענינה סכן דרך שנים
שמתעבדים להפיל איש את העברו מחוכרו ואובקו בגרועותיו , לשון רש"י , ואניקה בלשון
הכמים חניקה שמשו בה הרבה אבקתא אית בה דרגא עיוול ואפיקי באבקתא וכן אבוקה
בלשונם נעבור היותה מעשים דקים חגורים וקאורים יחד כי הסי'ת תכבד בלשונם והקלו
אותה לאל"ף ופעמים רבים יבליעו הסי'ת תותך במוקים תחותך מכותא בעוקים מסחותא
ואפשר שיהיה ויאבק כמו ויאבקו כי אולי כן הלשון ומצינו בדרים רשנים (זכרי' ו'ג') ,
כמו חננכים מלשון חנון בגדים (ישע' ס"ג א') , ואמרו העפראים כי וארוים בערכלתך
(ישוקאל כ"ז כ"ד) , כמו ומחזים מן נוארך בחרתים (ש"ה א' י') , וכן אמרו במלת ותאלנהו
(איפסוס ו'ו') , שהוא כמו ותאלנהו מהוסך מן ותאלנהו (כמו כגש כגש , שלמה שאלה) ,
ושמה הוא דעת אבקלוים שאמר ואשתדל וכך תרגום וכי יפתה (שמות כ"ב ע"ו) , ארי יעדל
יתבק ויתבק שהוא דרך הפתויאלו שלא מודעו לו לשון ועשאו ענין תחטלה כי כל השתדלות
תחטלה וברוח ענין , ובכ"ר מיי נתמלא אבק האיש שהי' עמו כדכרו מנחם והוא הנכס
(הרמב"ן) : איש , מלאך וכן והנה איש עמד לבגדו (יהושע ה' י"ג) , והאיש גבריאל (דניאל
ט' כ"ב) , ובקראו אישים המלאכי' שמדברים עם בני אדם ונראים בטורת איש כמורה במראה
או כהקין , וכן פי' כל המפרשים שהי' מלאך וממורה להלן במראה כי שרית עם אלמים וגו' ,

והוא הנכס (הרמב"ן) : איש , מלאך וכן והנה איש עמד לבגדו (יהושע ה' י"ג) , והאיש גבריאל (דניאל ט' כ"ב) , ובקראו אישים המלאכי' שמדברים עם בני אדם ונראים בטורת איש כמורה במראה או כהקין , וכן פי' כל המפרשים שהי' מלאך וממורה להלן במראה כי שרית עם אלמים וגו' ,

בז דער מארגען אויפגינג :
(כו) אלו ער זאגע, דאס ער
איהם ניכט ביא קאממען
קאנטע, גרוי ער אן דען
באללען וויגער היפטע : דא
ווארד דער באללען אן יעקב'ן
היפטע איבער דעם רינגען
פעררענקט : (כו) דער מאן
שפראך, לאס מיך געהען,
דען דער מארגען איזט אויף
געגאנגען : יעקב שפראך,
איך לאס דיך ניכט געהען,
שפראך צו איהם,

רש"י

דך ב' שותענמים להפיל איז את רעהו
שחובקו וחובקו בזרועותיו ופירשו רבותינו
שחזו שרו של עשו : (כו) ויגע בכף ירכו
קולית היך התקועה בקליבות קרוי כף על
שם שהבשר שעלי' כמין כף של קדרה : ותקע
כתקע' מחוק' ומגרת' ודומ' לו'סן תקע כפשי
מחוק' (ירמ' ו') ל' הסר' וכמשל' לקעקע בינתן
לשרש שרשיהן : (כו) כי עלה השחר' ונחך
אני לומר שירה : ברכתני . הודה לי על
כברכו' שברכני אני שעשו מערע' עליהן :

עד עלות השחר : כי וירא פי
לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע
בכף ירכו יעקב בהאבקו עמו :
כי ואמר שלהני כי עלה השחר
ואמר לא אשלהך כי הם
ברכתני : כי ואמר אליו מה

שפך
דוא האבעוט מיך דען פארהער געווענגעט : (כח) יענע
וויא

תרגום אונקלוס

עד דסליק צפרא : (כו) ונחז ארי
לא יכל ליה נקריב בפתג ירמיה
ווע פתי ירכא דיעקב באשתדלותיה
עטיה : (כו) ואמר שלהני ארי סריק
צפרא ואמר לא אשלהיך אלהיו
ברכתני : (כח) ואמר ליה מה

שפך
באור

כי ראיתי אלהים פנים אל פנים וגו' ויותר מפורש בדברי הנביא, בבטן עקב את אחיו
ובאובי שרה את אלהים, וישר אל מלאך ויכל נכה ויתחנן לו בית אל וימנאנו וסס ידבר עמנו
(הושע י"ג ד' ויה'), והמתרגם האשכנזי תרגם כהודאת המלה כש מתרגם גש אונקלוס
גברא, ולא מלאכא, כי נקרא סן בעבור שגראה כאיש : והנה לדעת הרעש'ם צוורה
הנכבוכים (ח"ב פרק מ"ג), גם כל הענין הזה הוא בדרך כלל ופרט שכתב שם, כי אחיו
בענין יעקב ויחזק איש עמו וכו', והוא בענין הנכבוכים אשר הקדים ספור כלל וירא אליו
ה' וגו' אחר כן התחיל לבאר איך היה, וכן ביעקב אומר וישעו בו מלאכי אלהים ואחר כן
התחיל לבאר איך קרה עד שפגע בו ואמר שהוא שלח שלוחים ופעל ועשה ויותר יעקב לבדו
וחזק איש עמו ויהי מלאכי אלהים הנאמר עליהם תחלה וישפגעו בו מלאכי אלהים וכו' עכ"ל :
עד עלות השחר, עד סור שמרות הלילה, (ויהי' עולת לשון הסתלקות כמו נעלה הענין
(במדבר ט"ו י"א), העלו מסניב (שם י"ז כ"ד), אבל לדעתי אין זה מענינים בעבור שהוא
מהקל, ואשר הם מענין הסתלקות הם מענין נפעל), וי"א כי שחר דמות אור והוא הנראה
בעיני טרס ורוח השמש, (וכן פי' הרד"ק בשרשים שרש עלה, עלה זוהר היום), וכן אשר
אין לו שחר (ישע' ח' כ') (כלומר אין לו זוהר ונרירות) . (הראב"ע בקצת מוספת בואר) :
(כו) כי לא יכל לי, לשון הרמב"ן, מלאכיו נצורי כח עשוי דברו ועל כן לא יוכל לי
המלאך להזיק בי לא הודעה רק כמה עשה עמו להקע כף ירכו עב"ל : ויגע בכף ירכו, של
יעקב, וקולית היך התקועה בקליבות קרוי' כף על שם שהבשר אשר סביב ענש הקולית
העליונה עשוי' כמין כף של קדרה, וי"א שנקרא סן לפי שהענש הנכנס בו ענש היך
כסוף : והקע' כבלה-היין היך, וכתקעקע ענינים ומגרתה ודומה לו סן תקע כפשי מחוק
(ירמ' ו' ח'), לשון הסרה וכמשל' לקעקע בינתן, לשרש שרשיהן : (כו) כי עלה השחר,
וכיון

וישלה לב

שָׁמַךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: כֵּן וַיֹּאמֶר
לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שָׁמַךְ כִּי
אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִית עִם
אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכַר:
לְוַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה

קאממען: (ל) יעקב פראנטע, אונד שפראך, זאגע מיר

תרגום אשכנזי רמו

וויא הייסענט דוא? דיזער
שפראך, יעקב: (כט) ער
שפראך, דוא זאללזט ניכט
מעהר יעקב גנעננט ווערדען,
זאנדערן ישראל: דען דוא
האזט אום דען פארציג גע-
שטריטטען, מיט צאמטליכען
וועזען, אונד מיט מענשען,
אונד ביזט איהנען ביא גע-

דאך

תרגום אונקלוס

שָׁמַךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: (כט) וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב
יֹאמֶר עוֹד שָׁמַךְ אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲרִי
רַב־אֵת קִדְּם יְיָ וְעִם גּוֹבְרִיא וַיְכַלְתָּא:
(ל) וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר תְּרִי כֵעַן

המתן ליעד שידבר עמנו שם ולא רנה יעקב
שהיה מתחנן להמתין לו ולא רנה: ועם

רשי

(כט) לא יעקב. לא יאמר עוד שהנרכות צאו
לך בעקבה ורעה כי אם בשלרה וגלוי פנים
וסופך שהקב"ה בגלה עליך בבית אל ומחליף
שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך
עליהן חה שכחתי וישר אל מלאך ויוכל בכח
ויתחנן לו (הושע י"ג) בכח המלאך ויתחנן לו
מה נתחנן לו בית אל וינחמו ושם ידבר עמנו
ועל כחמו הודה לו עליהן חוה ויערך חומו שם
אנשים

באור

וכיון שהאור היום מעתה יש לילך לדרכך. (הרש"ס): ברכחני, פעל מורכב משני זמנים
עבר ועתיד, ור"ל שנשעה שאלתך אהי' כבר מבורך מפיך, ועיין צפ' וחי מ"ג בפסוק
וגולדתך אשר הולדת (בראשית מ"ו), והו' ישוב הלשון לפי פשוטו, וכן מתורגם בל"א,
ורש"פ' הודה לי על הנרכות שנרכני אני שעשו מערער עליהן, לפי שהי' שרו של עשו,
וכונתו לפי שלא אמר ותברכני בלשון עתיד ממש, אלא שכבר נתברך והוא עבר, והעתיד אינו
לא שידה עליהן, והרש"ס פ' כי אם ברכתני, שתשלחני מאתך בשלום שלא אהיה כוזה בניה
שנתאבקתי עמך: (כח) מה שמך, השאלה לפתיחת דברים כמו איכה (בראשית ג' ט'),
מה בידך (שמות ד' ב'), והדושים להם, כי יודע היה מה שכוין שאלת אליו: (כט) לא
יעקב, לבד, וכן לא גועבשו (יהושע כ"ב כ'), לא אחת ולא שתיים (מלכים ב' ו'):
כי אם, גם ישראל: כי ישירות עם אלהים וגו'. אין פ' שרית כמו וישר אבימלך על ישראל
(שופטים ט' כ"ב), כי אין עם כמו על, רק פירושו שר תקשבו עם המלאכים ועם אנשים שרים,
כן פ' הרחב"ע, וכן תרגם אונקלוס ארי רב את קדס ה' ועם גובריא ויכלתא, והוא כי שר
אתה לפני אלהים ועם אנשים ויכולת, ואולם לפי זה תיבת ותוכל מיותר לגמרי, וזה הטעם
לומר נעשית שר לפני אלהים וכן אנשים וגם יכולת להיות שר, ועוד שכפי הנראה תיבת ותוכל
שנה על וירא כי לא יכל לו הנאמר למעלה, לכן נראה שהכוונה צמלת שרית על ההשתדלות
והתאמנות לשרור, כידוע שכל פעל יורה לפעמים על המעשה, ולפעמים על ההשתדלות
והבקשה לעשות, והטעם רבת וכלתמות עם מלאך ה' ועם אנשי', מי ינח את מי וישר על
מי, ותוכל להם שלא בצחוק, כענין נפתולי אלהי' נפתלתי עם אחתי גם וכלתי. (בראשית ל'
י'), שחבר ג"כ הכניי וכלתולה, וכן תרג' יב"ע ארום אתרברבת עם מלאכי' דה' ועם גובריא
ויכלת להם, וכן תרגם המתרג' האשכנזי, ומלת אנשי' על עשו ולכן שהתחכם נגדם בעצות
ותחבולות

נא שְׂכֹדְךָ וַיֹּאמֶר לְמַה זֶה תִּשְׁאַל
 לְשִׁמִּי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שֵׁם : שְׁלִישִׁי
 לֹא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם
 פְּנִיאל כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים
 אֶל-פָּנִים וְהִנָּצַל נַפְשִׁי : לְבַיִת וַיִּזְרַח
 לִי הַשָּׁמֶשׁ בְּאֲשֶׁר עָבַר יָתֵד
 פְּנִיאל

דאך הוינען נאמען ! יענער
 שפראך, ווארום פראגוט דוא
 נאך מיינעם נאמען ? אונד
 זעגנעטע איהן דאנערלבוט ;
 (לא) יעקב נעגנטע דען ארט,
 פנואל : דען איד האבע איין
 גאטטליכע וועזען געוועהען,
 פאן אנגעוויסט צו אנגעוויסט,
 אונד מיינע פערואן איזט ער
 רעטעט ווארדען : (לב) ריא
 וואנע פִינג איהם אן צו
 שיינען, אלו ער פאר
 פנואל

פנואל

רש"י

תרגום אונקלוס

בען שְׂכֹדְךָ וַאֲמַר לְמַה זֶה תִּשְׁאַל
 לְשִׁמִּי וַיְבָרֶךְ יְתִיה תַּמּוֹן : (לא) וַיִּקְרָא
 יַעֲקֹב שֵׁמָא דְאַתְרָא פְּנִיאל אַרְי חַוִּיתִי
 מְלֵאכָא דְרֵי אַפִּין בְּאַפִּין וְאַשְׁתַּוִּיבַת
 גַּפְשִׁי : (לב) וַהֲנִית לִיה שְׁמִישָׁא כְּדַ עֲבַר
 יְתִיה וְיִזְרַח לִי הַשָּׁמֶשׁ בְּאֲשֶׁר עָבַר יָתֵד
 פְּנִיאל

אנשים : עשולבן : ויכול : להם : (ל) למה
 זה תשאל : אין לנו סם קבוע משתנים ששיתנו
 לפי מציאות עבודת השליחות שאנו משתלחים :
 (לב) וזרח לו : לנרבו : לרפאות את גלעמו
 כמה דתימוא שזע נדקה ומרפא בכנסיה
 (מלאכי ג') : ואותן שעות שניהרס לשקוע
 בשבילי כשיפא ונחמא שבע מיהרה לזרות
 בשבילו

באור

ותחבולות שלא ינצוהו : (ל) למה זה חשאל לשמי, אין לנו סם קבוע משתנים הם ששיתנו
 הכל לפי מציאות עבודת השליחות שאנו משתלחים (כ"ד), ודלחה לכו פירושו כי הסודו השמות
 של כל הדברים בעבור רוב הקשיות אשר יש באמרים, כדי להבדיל ולהבדילם ולהבדילם
 זה מזה, ע"י השמות ההם הפרטיים הקבועים להם, והנה במלאכי מעלה אין נודק לנו
 השמות לפי שאין לנו קצרו ההגנה והפסוקי הקבועים להם, והנה במלאכי מעלה אין נודק לנו
 ודבר אין לנו עממם להכירם או להשיגם כי אין שם ראוייה חושית כ"א ראוייה שכלת והשנה
 ואם נשיגם הנו במדרגתם ומעלתם, אולם כשישאלו מאת השם ב"ה אל השולם השכל
 להראות אל איזה נביא, בע"כ ילכא איזה טורח חושית, ואז ונדרו בשעות לפי הטורה אשר
 ילכא, והטורה תהי' לפי השליחות ההוא, ולפי מדרגת האיש אשר כאלו חלו,
 ואקרי גמרא שליחותם יפשו את הטורה ההוא ויעלו למדרגתם הראשונה, והנה העלף
 הוא בעצמו כשנשלח עוד הפעם אס ילכא טורה אחרת לפי השליחות ההוא או מדרגת האיש
 הוא שאיננו כראשון כ"א גדול או קטן ונמו, בהכרח גם שש הטורה על נדר טורתו ישתנה :
 ח"ל הרמב"ן למה זה תשאל לשמי, אמר אין לך בידעית שמי תועלת כי אין הכח והיכולת
 בלתי לה' לבדו אס תקראני לא אעבך וגם מנרתך לא אשיעך אבל עתה אברך אותך כי כן טיית
 ולא פי' הכתוב הברכה, והקבוצ מה שאמרו רבותינו שהודה לו על הברכות שם במקום ההוא
 על ברכו כי לא רצה יעקב להמתין לו עד בית אל עכ"ל : ויברך אותו שם, אמר שם לפי
 שעתיד לברכו בבית אל (מ"י), וכבר כתבתי דעת הרשב"ן ודעת ח"ל, והנראה לפי פשוט
 שהברכה היא לא יעקב יאמר וגו', והוא כלל שאחר הפרע כענהג הכתובים : (לא) כי ראיתי,
 שערו, כי אמר כי ראיתי, וכן תיב"ע : (לב) וזרח לו השמש, לשן בני אדם הוא
 כשהגענו למקום פלוגי האירלע השמר זהו פשוטו, וכן ויאר להם למחרת (שמש ב' ב' ל"ב),
 ולפי

פנואל והוא צלע ערירכו :
לא ער כן לא יאכרו בני ישראל
את גיד הנשה אשר על בנה
הגד עד תיום הודה כי נגע

פנואל פארבייא קאם : אונר
ער הינקטע אן זיינער היפטע :
(לג) דארום עסען דיא קינדער
ישראל ניכט דיא שפאנגאדער,
(הנשה, דעו איבר שפרונגו),
ווערלכע אויף דעם באללען
דער היפטע איזט, ביז אויף
דען הייטיגען טאג : ווייל ער

בכף

אן דען באללען דער היפטע יעקכז, אן דיא שפאנגאדער גערוהרט

תרגום אונקלוס

רש"י

פנואל והוא מטלע על ירכיה : (לג) על
כן לא אכלין בני ישראל ית גידא
הנשיא די על פתי ירכא עד יומא
הגדו ארי קריב קפטי ירכא

בשילוי : והוא טלע . היה טלע כאורחא
השמש : וזרח לו השמש . לשון בני אדם הוא
כשהגעטו למוקוס פלגי האיר לנו השחרזה
פשוטו : (לג) גיד הנשה . למה נקרא שמו
גיד הנשה לפי שגם מוקומו ועלה והוא לשון
קפיכה וכן נשתה גבורתם (ירמיה כ"א) וכן

באור

לשון הראשון ושאלים ישאלו מה טעם וזרח לו השמש והלא ברנע אחד זורחת בכל העולם ,
והאבות וזה כי עת זרח השמש בכל מוקוס ישמנה, והנה בין ירושלים ובין זאת המדינה שבתמי
בה זה המי' ושמה לוק"א (במדנית לנגרדיאה) שעה ושליש שעה (ר"ל באורך שני המוקוס למערב
והם כשיעור כ' מעלות) וזרחב (ר"ל מן הכסוף לדרום) י"ב מעלות וזה הדבר ברור בלא ספק
עכ"ל, ואף שיעקב הלך מנסון לדרו' מארס נהרים נכאר שבע שעות בנגב א", ואין זרח השמש
מוקוס או מאחר לשינוי המוקוסות ברוב כי אם באורך, הנה באמת הלך באלכסון כי ארס
נהרים הוא קרוב למורחית כפינית לא יבין פתח מדקל, והוא הלך למערבית דרומית, באופן
שנהלכו ה' מתקרב עמו תמיד לנג מערב, ושיך לומר וזרח לו השמש : פנוא, פנוא ביו"ד
ופנואל באל' אחד הוא כי אותיות אהו"י מתחלפות : והוא צלע על ירכו, עתה כשהיה
השמש ראיהו טלע על ירכו, כמו ויהי בבקר והנה היא לאה (בראשית כ"ט ס"ה), כי עד
עכשיו לא טלע שהיה לאה . (הרשב"ם) : צלע, נקרא הפסח כן לפי שהולך על גרו אחד
ולפי שהכלשות שני נדדק הימין והשמאל כנה ג' כל דבר כלשון כלע : (לג) על כן לא
יאכלו, לוכרין גבורתו של יעקב וכס שעה לו הקפ"ה שלא מת . (הרשב"ם) , וכן פי'
הראש ע, והנה לפי פשוטו אין זה נזוי, רק שערור, ע"כ אינם אוכלים בני ישראל את גיד
הנשה, וכן מתורגם בל"א, ובאמת הנזוי ה' בנותן תורה, לפי שגשעת מעשה לא נקראו
עדיו בני ישראל כי אם בני יעקב, אלא שגשעת כתבו במקומו להודיע הטעם שנאמר להם,
כת"ק דר' יהודה בחולין (דף ק' ע"ב וק"א ע"ב), ואולם בעבור שאמר עד היום הזה משמע
לפי פשוטו שאף שלא נטעו בני יעקב ע, הם נהגו מעצמם שלא לאכלו לוכרון כס אניהם,
אך כפיני באספה להם מפי הקב"ה, וכן נראה מדברי הרשב"ם ז"ל בפי' המשנה שם, וע"פ זה
תבין דבריו : הנשה, ארו' לכי נקרא כן שגשעת מוקומו ועלה ופי' רש"י לשון קפיכה, וכן
נשתה גבורתם (ירמ' כ"א ל'), וכן כשני אהים את כל עמלי (בראשית מ"א כ"א), וכן מתוכנ'
בל"א : הירך, טעמו למטה ברי"ט, וכן גדר יוזה (במדבר כ"ב כ"ד), וכן גזר, ובשירך
דבוק, נהפך להיות פתח קטן (ר"ל בגול) וטעמו באות ראשונה,
יד יעקב, ירך המשכן (שמו' מ' כ"ב וכ"ד) . (הרשב"ם), והם ארבעה מראים שגלים
נכרד על מקל פועל, ובשמיכות על מקל פועל או פועל, והם גדר, גזר,

(ב) ראשונה

געריהרט :

לג (א) אלו יעקב ויונע
אויגען אויפהוב, וזה
ער עשו אנקאממען, מיט פיר
הונדערט מאן: דא טהיילטע
ער ויונע קינדער איין, אויף
לאה, אויף רחל אונד
אויף דיא ביידע מאגדע:
(ב) שטעללטע דיא מאגדע
אונד איהרע קינדער פארנע
אן: לאה אונד איהרע קינדער
הערנאך, אונד רחל אונד
יוסף

רש"י

כי נשני אלהים את כל עמלי (בראשית
מ"א):
לג (ב) ואת לאה וילדים אחרונים
אחרון אחרון חביב: (ג) עבר
רחל ועל תרמיו לחינתא: (ד) וישוי ית לחינתא וית כנייהו קרבותא וית
צאה וקנחא בתראין וית רחל וית

בבקר ירד יעקב בגיד הנשה
לג א וישא יעקב עיניו וירא
והנה עשו באועבד ארבע מאות
איש ויחץ את הילדים על לאה
ועל רחל ועל שתי השפחות:
ווישם את השפחות ואת
ילדיהן ראשנה ואת רחל
וילדיה אחרנים ואת רחל ואת

תרגום אונקלוס

ירקא דיעקב בגידא דנשיא:
לג (א) וזקף יעקב עיניו ויחזא וירא
עשו אתי געטיה ארבע מאות
גברא ופליגי ית בגיאי על לאה ועל
רחל וקנחא בתראין וית רחל וית

באור

לג (ב) ראשנה, שם המקרה, ופירושו בתחלה כמו ראשנה יסעו (במדבר ז' ט'), ויש
לכרש שהוא תאר וכן אל כל אחת מהשפחות, ושערו ויש כל אחת מהשפחות במקום
שתי ראשונה עם ילדי, וכ"כ וית א שטרנ, קדמתא, וכשהוא שם המקרה ויתרגם בקדמיתא,
כש שטרנס ראשנה יסעו, אבל יב"ע מרגס גם פה, בקדמיתא, וכן מתרגם בל"א:
אחרנים, שם התאר, ושערו, שם אותם במקום שיהיו אחרונים, והראשון אין פירושו
אחרונים ממש, רק אחרונים כנגד הראשונים, ובן ת"א יב"ע כשם התאר, בתרמין, ויש
לפרש שם התאר הא' במקום שם המקרה, ופירושו, אחרים, וכל כן כדי לזווג עם
האחרון שהוא אחרון ממש, ובן תרגם המתרגם האשכנזי בכונת שם המקרה, ושינה תרגמו
הראשון מן האחרון כפי הכוונה: ואת רחל וגו', אחרון אחרון חביב, כי אם יהיה
הראשונים חובי ימלטו האחרונים: והנה למעלה אשר ויתן וגו' לשני מחטת, ויאמר אם
יבוא וגו' והי' העתה הנשאר לפליטה, והי' זה ערס כל עשו אליו, וכאן כשראה כי עשו הולך
לקדמתו ועשו ד' מחות איש לא חלקס לב' מחטת, רק סדרם בלשון שיהיו החביבים
לאחרונה, אבל הלכו כולם יחד זה אחר זה, חמת היא כליאה על יעקב מדוע סור מעט
הכונה, והנה מפרשי הפשט לא העירו על זה, ומהר"י אברבנאל כתב כי גם מתפלה לא
חלק לב' מחטת רק הגאון והבקי והמטלטלין, והרמיקס זה מזה, ולא שם כשיו ונביא
בעתה אשד בלבד, גם העביר העתה האחד בלבד את מעבר יבק והוא אותו שהיו כונני
וילדו, והולך אותם אשד הנחל, שהוא הגד האחר ממה שהי' מחטתו שיבא עשו, כי הי'
אשר שיבא עשו עבד האחד מהנחל אי עבד האחר ממש, ויעקב שם העתה שלא היו ט
הגויס והילדים מהגד שהי' יותר אפרי וקרוב כפי מחטתו שיבא עשו עכ"ל ע"ש עוד שהארק,
והנה